

N.Y.C. TIME
זמן הדלקת נרות - 5:14
סוף זמני ק"ש - 8:52
9:28 -
סוף זמן תפלה - 10:22
דף היומי לש"ק: ב"ק ק"ז

בס"ד, עש"ק פ' תרומה - שנת תשפ"ד לפ"ק

פרשת תרומה

אמנם באמת היו לו לבצלאל עוזרים מרובים: "ואני הנה נתתי אתו את אהליאב בן אחיסמך וגו' ובלב כל חכם לב נתתי חכמה" (לא:ו). והנה בפ' תצוה עה"פ "ואתה תדבר אל כל חכם לב אשר מלאתי רוח חכמה" (כח:ג), איתא במדרש לקט טוב (מובא בתורה שלימה אות כ"ג): מנהגו של עולם כלי ריקם מחזיק - מלא אין מחזיק. אבל מי שאמר והיה העולם - כלי מלא מחזיק, כלי ריקם אין מחזיק, שנא' "ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאתי רוח חכמה" (כח:ג), ואומר "יהב חכמתא לחכימין [ומנדעא ליודעי בינה]" [דניאל ב:כא]. וכעין זה איתא בגמ' (ברכות מ, נה.).

מי הוא החכם הראוי שיתן לו הקב"ה חכמה? בפירוש רבינו יונה על אבות (פ"ד מ"א): בן זומא אומר, איהו חכם, הלומד מכל אדם - אמרו חכמי האומות, כי היודע כל החכמות, אם אינו אוהב החכמה אינו חכם אלא טפש הוא וכו' אך האוהב אותה ומתאוה אליה, אע"פ שאינו יודע כלום - הרי זה נקרא חכם, שעל כל פנים תשיג אל החכמה האמיתית ודעת אלקים תמצא. ועל זה אמר בן זומא: איהו חכם, הלומד מכל אדם. שכל כך אוהב החכמה ומתאוה אליה, ששואל לכל אדם. ואף מי שאינו יודע כי אם דבר אחד, ילמד ממנו, ואז יצליח דרכו ואז ישיכל. ועל זה נקרא חכם וכו'.

בספר החיים לרבינו חיים, אחיו של המהר"ל מפראג איתא: ונוצרי אחד שאל לי, כי מציינו בספרי הנבואה שהקב"ה הפליא לעשות כל מיני נסים ונפלאות בכל הנמצאים, ולא מציינו שעשה נס זה שעשה מן שוטה גמור [להיות] חכם גמור. ולא ענית את הכסיל על אולת קושייתו. והיתה זאת תשובתו על קושיית עצמו שאין הקב"ה עושה נס רק למכירי הנס, אשר בעת צרתם ישתפכו נפשם ורוחם אל ה', וכאשר יוציא מצרת נפשם יודו לה' חסדו, וע"כ כן יתפרסם גדולת שמו הגדול, כענין שנא' "למען שיתי אותותי אלה וגו' ולמען תספר באזני בניך וגו'" (שמות י:א-ב). אבל שוטה זה אינו מכיר פחיתותו, ואינו מבקש מאת בוראו למלאות חסרונו, ולכך אינו ראוי לנס זה.

ואולי זה שכתוב "אשר נואלנו ואשר חטאנו" (במדבר יב:יא), פירושו 'נואלנו', כי היינו חכמים בעינינו לומר לא חטאנו בדבר שודאי חטאנו בו, לפי שאנחנו כשוטים, על כן לא נעשה לנו ג"כ שום נס מפורסם כדורות הללו. גם יש לחוש שאין אנחנו נשוי עון, כי סליחת העון הוא ג"כ ענין נסי כדלקמן. עכ"ל ספר החיים.

הלימודים האלו מחכמי אומות העולם שמביאים רבינו יונה ורבינו חיים אחי המהר"ל מורים שאפשר ללמוד מכל אדם - אפי' מאומות העולם - וכל שכן מדברי חז"ל שכל דבריהם דברי אלקים חיים הם.

וזה לימוד חשוב לחתן הבר מצוה שיש לו לשאוף לגדול בחכמת התורה ויראת שמים, ויש לו להתפלל תמיד: "והערב נא ה' אלקינו את דברי תורתך וכו'" "ותן בלבנו [בינה] להבין ולהשכיל

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (כה:ח). בספר חידושי ר' שלמה עה"ת להג"ר שלמה היימאן זצ"ל, ראש ישיבת תורה ודעת, איתא: מכאן התשובה לאלו השואלים, האם בזמן כזה עלינו להשקיע דוקא בקיום הישיבות.

תשובתנו היא, התבוננות בדברי תורתנו הקדושה, ובדברי ימי עמנו. אנו לומדים בתורה את הפרשיות של בניית המשכן. ומסופר בתורה על כל הפרטים את האהבה והמסירות שבני ישראל התנדבו לנדבת המשכן. וזה נפלא, בזמן שנעים ונדים במדבר מוקפים בשונאים, וחיים ממש בנסים, שהרי בדרך הטבע היו חייהם בסכנה - דוקא אז בנו משכן, ומשכן כזה שהיו צריכים לישא אותו על כתפיהם באופן קשה ומסובך. אכן עם ישראל ידע שכל זמן שיש לנו מרכז ורוחני, כל זמן שתהא לנו השכינה עמנו, ונהי' עשירים ברוחניות, נצליח לעבור את המדבר ונתנקם בשונאינו. ואוי לנו אם ח"ו לא יהא לנו משכן.

וכן ה' גם בזמן חורבן ביהמ"ק, שבא התנא הקדוש ר' יוחנן בן זכאי, ובפיו בקשה עיקרית אחת, תן לי יבנה וחכמיה (עי' גיטין נו:). ואם אנו עדיין קיימים קרוב אלפיים שנה בגלות קשה כזו - כבשה אחת בין שבעים זאבים, הוא רק הודות לכך שהיינו גולים תמיד עם המשכן ביחד. המשכן הוא שנתן לנו תנחומין ותקוה, ואם היינו דחויים מכל האומות ותמיד רועדת הקרקע תחת רגלינו, היתה הקדושה והרוחניות מחזקות אותנו ומבצרות אותנו. אמנם אומות העולם לא יכולים להבין, ועדיין אינם מבינים כיצד אנו מתקיימים עד עתה, היאך לא השמידונו רוחות הסער הרעות. כל כחינו הוא רק בזכות התורה.

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (כה:ח) [לכבוד בר מצוה]. החל מפרשת תרומה ועד פרשת פקודי, כל הפרשיות עוסקות - או כולן או מקצתן - בבנין המקדש או בעשיית בגדי כהונה.

מה ענין משכן אצל בר מצוה? הנה בפ' כי תשא מבואר שהמשכן נבנה ע"י בצלאל, כדכתיב: "ראה קראתי בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה: ואמלא אתו רוח אלקים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה: לחשוב מחשבות לעשות בזהב ובכסף ובנחושת וגו'" (לא:ב-ד).

ובגמ' (סנהדרין ט:): איתא: וכי עבד בצלאל משכן, בר כמה הוי - בר תליסר [כשעשה בצלאל את המשכן, בן כמה ה' בן י"ג שנה], דכתיב "איש איש ממלאכתו אשר המה עושים" (לו:ד), ופירש"י: וכי עבד משכן ה' בן י"ג - דקרי ל' איש'.

[בדרך צחות י"ל, דמצינו בהרבה ישיבות קטנות שמוטל על התלמידים לעשות Mishkan project. ויש לשער שבצלאל ה' הבחור האחרון שעשה Mishkan project בלי עזרת הוריו].

לשמוע ללמוד וללמד וכו' את כל דברי תלמוד תורתך באהבה. והאר עינינו בתורתך וכו'".

יהי רצון שתזכה לעלות במעלות התורה ויראת שמים, ותביא נחת רוח להורריך, זקניך, רבותיך, ועמך, ובקרוב נזכה לראות בהגשמת נבואת ישעיה': "וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך".

"ועשית מנורת זהב טהור" (מה:לא). בתיבה 'מנורת' יש טפחה, שהוא טעם מפסיק. ולכאורה ה' ראוי לחבר תיבת 'מנורת' עם תיבות 'זהב טהור'.

בס' ירושלים במועדיה (פסח, חלק יבינו במקרא) מובא מהג"ר אביגדור נבנצל שליט"א, רבה של ירושלים העתיקה: בגמ' (מנחות כח:) מבואר שלדעת רבי המנורה כשרה גם אם עשאוה משאר מתכות, ולדעת ר' יוסי ב"ר יהודה כשרה אף מנורת עץ. ושניהם למדו זאת מן הפסוק. רבי דורש: 'ועשית מנורת' - כלל, 'זהב טהור' - פרט, 'מקשה' - כלל. ור' יוסי ב"ר יהודה דורש: 'ועשית מנורת' - ריבוי, 'זהב טהור' - מיעוט, 'מקשה תעשה' - ריבוי, עיי"ש. נמצא שבין לרבי ובין לר' יוסי ב"ר יהודה, הביטוי 'ועשית מנורת' עומד בפני עצמו, והביטוי 'זהב טהור' עומד בפני עצמו. ולכן מובן מדוע יש הפסק ע"י הטעם 'טפחה' בין תיבת 'מנורת' לתיבות 'זהב טהור'.

"והבריה התיכון בתוך הקרשים מבריה מן הקצה אל הקצה" (כו:כח). בעלון כאיל תערוג (שנת תשנ"ד) מובא מהג"ר אהרן ליב שטיינמן זצ"ל: ודרשו בגמ' (שבת צח:), 'והבריה התיכון בתוך הקרשים', תנא בנס ה' עומד.

והנה לכאורה איך נצטוו לעשות דבר שאפשר רק ע"י נס. וצ"ל דאם יש ציווי זה כבר ה' עושה את הנס. וכן מפרשים בהא דאמרו (עירובין נה.) עה"פ "לא בשמים היא" (דברים ל:ב), שאילו ה' בשמים אתה צריך לעלות אחריה. דלכאורה איך אפשר לעלות לשמים. אלא שאם הקב"ה מצוה ללמוד תורה והיא בשמים, הרי בזה גופא נאמר לאדם שיהי' לו נס.

וכן בכל דבר, שאם אדם עושה כל מה שביכלתו, הקב"ה מסדר לו למעלה מדרך הטבע. וכן פי' הגר"א (ראה קול אליהו, סוכה נ"ב) מה שאמרו בגמ' (קידושין ל:) ואלמלא הקב"ה עוזרו איך יכול לו, להכוונה שאם האדם עושה מצדו את כל המאמצים, הקב"ה עוזרו. (אילת השחר, שבת צח:)

בענין מעלת תפילה בבית הכנסת אפילו ביחידות

בפרשתנו נמצאת מצות "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (כה:ח). ובזוהר הקדוש (פ' נשא קכ"ו ע"א) מבואר שהמצוה להקים ביהכ"נ נכללה בפסוק זה.

קדושת ביהכ"נ היא מעין קדושת המקדש, כמו שדרשו חז"ל (מגילה כט.) עה"פ "ואהי להם מקדש מעט" (יחזקאל יא:טז) - א"ר יצחק, אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל. וכן דרש רבא (שם): מאי דכתיב: "ה' מעון אתה היית לנו" (תהלים צ:א) - אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות. ואפילו בשעת חורבן יש להם קדושה, כמו שדרשו (שם כח.) עה"פ "והשימותי את מקדשיכם" (ויקרא כו:לא) - קדושתן אף כשהן שוממין.

בפ"ק דברכות (ו.) איתא: תניא, אבא בנימין אומר: אין תפילתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת, שנאמר: "לשמוע אל הרנה ואל התפלה" (מ"א ה:כח) - במקום רנה שם תהא תפלה. ופירש"י: במקום רנה - בבית הכנסת, ששם אומרים הציבור שירות ותשבחות בנעימת קול ערב.

ובראב"ן (ברכות ס"י קכ"ו) איתא: ומקום רנה הוא בביהכ"נ, שנא' "רננו צדיקים בה" (תהלים לג:א) - כלומר, בבית ה'.

במאירי איתא: כל שאדם יכול להתפלל בביהכ"נ יעשה, מפני ששם כוונת הלב מצויה. [בהערה 79 איתא: פי', שלכך תפילתו נשמעת בביהכ"נ משום שמצויה שם כוונת הלב. כ"כ הגהות מיימוני (פ"ח מהל' תפלה אות א'). ומשמע שגם בלא ציבור, וכן דעת הרמב"ם שם, ועיי"ש בכסף משנה ובלחם משנה].

והנה נחלקו הראשונים אם יש מעלה להתפלל בביהכ"נ אפילו ביחידות, ודבריהם מובאים בס' התפילה בציבור (עמ' י"ח-י"ט): לדעת רבינו יונה בשם הגאונים מדובר כשאין ציבור המתפלל בביהכ"נ, וראוי לאדם להתפלל שם מפני שהוא מקום קבוע ומיוחד לתפילת הציבור. וכן משמעות דברי הרמב"ם (פ"ח מהל' תפלה) שכתב: ולעולם ישכים אדם ועיריב לביהכ"נ, שאין תפילתו נשמעת בכל עת אלא בביהכ"נ, עכ"ל. ודייק הלחם משנה: וסובר רבינו שאע"פ שמתפלל ביחיד, צריך שיכנס בביהכ"נ.

מאידך, הטור (או"ח ס"י צ') כתב: לא יתפלל אדם אלא בביהכ"נ עם ציבור. ומבאר הב"ח שכשאין ציבור, אין הבדל בין ביהכ"נ לבין בית אחר, וכל מעלת ביהכ"נ הוא דוקא בעת שיש שם עשרה. [יש לציין, שדברי הטור האלה מתייחסים אל המימרא של ר' יוחנן ארשב"י (ת. 'אימתי עת רצון, בשעה שהציבור מתפללין', ולא אל דברי אבא בנימין (ו:)].

מוצאים אנו בענין זה מחלוקת נוספת: הצ"ח בביאורו לדברי אבא בנימין (ברכות שם) כתב שאם הציבור כבר סיים עיקר תפילתו [שמונה עשרה], אך עדיין עוסק בשירות ותשבחות, כמו אשרי ובא לציין, עדיף שיתפלל היחיד שם בביהכ"נ, מאשר בביתו ביחידות. וזהו מה שנאמר "לשמוע אל הרנה", הואיל והקב"ה שומע אל הרנה של הציבור, שומע גם אל תפילתו של היחיד. אך כשיש לו מנין מחוץ לביהכ"נ, ודאי עדיף להתפלל עמהם. וזאת דייק מן הלשון 'אין תפילתו', היינו תפילת יחיד.

לעומת זאת, דעת המשכנות יעקב (או"ח ס"י פ"ז) שאף אם יש לו מנין בביתו, עדיפה תפלה ביחידות בביהכ"נ. ולדעתו, זהו שנא' 'במקום רנה' - מקום שהציבור מתפללים תמיד - שם תהא תפילה' אף ביחיד.

וכותב בעל התפילה בציבור: ונראה שהמחלוקת תלוי' בהבדל הגירסאות בדבריהם של אבא בנימין כאן, ושל רשב"י (ת. 'אימתי עת רצון, בשעה שהציבור מתפללין', שהרא"ש והרי"ף גורסים: 'אין תפילתו של אדם נשמעת אלא בביהכ"נ', ולפ"ז כתבו הרמב"ם והגאונים שהובאו ברבנו יונה, כי יש חשיבות בעצם התפילה בביהכ"נ אף ביחידות. מאידך, בקצת ספרים נמצאת הגירסא: 'אין תפילתו של אדם נשמעת אלא בביהכ"נ בשעה שהציבור מתפללין', ולפ"ז הבין הב"ח בדעת הטור שמעלת התפילה בביהכ"נ אינה אלא כשיש שם ציבור המתפללים. בדרך זו ניתן גם להסביר את המחלוקת שבין הצ"ח להמשכנות יעקב. ועיי"ן עוד במעדני יו"ט על הרא"ש (דף ח' אות ה') מה שכתב בביאור הגירסאות השונות בשני המקומות הנ"ל.

בשו"ע (או"ח ס"י צ' סע' ט') איתא: ישתדל אדם להתפלל בביהכ"נ עם הציבור. ואם הוא אנוס שאינו יכול לבוא לביהכ"נ, יכוין

ועיין בכף החיים (סי' צ' ס"ק ע') דאם מפחד להתפלל בביהכ"נ ביחידות, וחושש שיתבלבל בתפילה מחמת הפחד, דעדיף שיתפלל בביתו. ואם יש לו ברירה להתפלל בציבור בביהכ"נ או בציבור בביתו, פשוט דציבור בביהכ"נ עדיף (שע"ת סי' צ' סק"ג בשם צנ"ח).

והא דנהגו צדיקים וקדושים להתפלל בביתם אע"ג דאמרו בגמ' שאין תפילתו של אדם נשמעת אלא בביהכ"נ, עיין במגיד תעלומה (על הגמ' ברכות, מובא בפסקי תשובות סי' ע' הערה 69) שכתב דשאני צדיקים אלו, דעיקר תפילתם עבור צער השכינה, דבכהאי גוונא תפילתם נשמעת בכל מקום כקדושת ביהכ"נ. ומדייק כן מלשון הגמ' - 'תפילתו של אדם', דהיינו כשתפילתו לצורך עצמו.

להתפלל בשעה שהציבור מתפללים וכו' וכן אם נאנס ולא התפלל בשעה שהתפללו הציבור, והוא מתפלל ביחיד, אעפ"כ יתפלל בביהכ"נ. וכותב המ"ב (ס"ק ל"ג): מפני שהוא מקום קבוע לקדושה, ותפלתו מתקבלת שם יותר. ופשוט דאם הוא ת"ח ויש חשש חילול השם כשיבוא אחר התפלה בביהכ"נ, דיתפלל בביתו.

ועיין בפמ"ג (שם א"א ס"ק ט"ו) שכתב דהיכא דאפשר להתפלל ביחידות בביהכ"נ או בעשרה בביתו, תפילה בציבור עדיף טפי (ועיין בשו"ת משכנות יעקב או"ח סי' פ"ז). אמנם, עדיף למתפלל ביחידות להתפלל בביתו בשעה שהציבור מתפללים, משיתפלל בשעה אחרת בביהכ"נ. [ובפרט אם הוא גם לומד בביתו - עיין הליכות שלמה (תפילה פ"ה אות י"ח, בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל)].

לז"נ מורי ורבי הגאון הרב אברהם יעקב בן הרב מאיר הכהן פאם זצ"ל - נפ' כ"ח מנחם אב תשס"א
לז"נ ר' בנימין בן הרב ר' מרדכי ז"ל שור
לז"נ מרת עטא שרה בת ר' בנימין ע"ה - נפ' כ"ג אדר א' תשס"ח

PARSHAS TRUMA
© COPYRIGHT 2024
BY RABBI MATIS BLUM Z"L

נדב בן דבורה לרפ"ש

רוחמה ליבא בת רבקה לרפ"ש
פעסא רחל בת דבורה לרפ"ש
צביה חיה בת לאה ברעניא לרפ"ש

“ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם” (כה:ח)

“And they shall make a sanctuary for Me, and I will dwell among them.”

The *Dubner Maggid, Z'T'L*, explained this Posuk with a parable: A wealthy child brought his brand new wallet to school to show it off to his classmates. One of his friends who saw it became envious, and began saving his pennies in the hope of collecting enough to be able to afford a similar wallet. Another student who saw him saving his money said to him: What purpose is there in obtaining such an expensive wallet if you don't have any money to keep in it?

When Bnei Yisroel build a sanctuary, they are assured that it will be a dwelling place for the Divine Presence. However, when *Ovdei Kochavim* build houses of worship, regardless of how elaborate the edifices are, their efforts are in vain, for they will remain empty shells, without the sanctity of the Shechina.

“גביעי' כפתורי' ופרחי' ממנה יהיו” (כה:לא)

“The [decorative] cups, spheres and flowers [of the Menorah] shall be made from it [the same piece of gold that the rest of the Menorah was made from].”

The *Chasam Sofer, Z'T'L*, noted that the Menorah represents Torah, and the decorative cups, spheres and flowers allude to the interpretations and commentaries of the Torah. The fact that the Torah insisted that these items be fashioned from the same piece of metal that the body of the Menorah was made teaches us that the interpretations of the Torah must be based on Torah-true sources; not on secular or gentile ones.

HALACHIC DISCUSSIONS

(not to be relied upon for Halacha L'Ma'aseh)

If a woman knows that her husband is not giving Tzedaka according to his means, is she allowed to give Tzedaka from his money if she knows that he would not want her to give it?

The Nodeh B'Yehuda (Tinyana Y.D. 158) ruled that it is absolutely forbidden and *Gezel* to do so, and even though

Beis Din can force a person to give Tzedaka, who appointed her as a judge? Additionally, even Beis Din cannot take money from him without his knowledge.

The Aruch Hashulchan (Y.D. 248:13) rules that since Beis Din can force someone to give Tzedaka, even though the wife cannot act as a judge, if the Rov of the city determines how much the husband is obligated to give according to his means, the wife can give that amount to Tzedaka. Even though Beis Din does not have the power to force someone to give Tzedaka, if there exists a means of doing so - as in this case - it is permissible.

The Teshuvos Sheivet Haleivi (V:132:7) rules that one should not rely on the Heter of the Aruch Hashulchan.

QUESTIONS OF THE WEEK

- 1) Was it permissible for the people to donate *Shoveh Kesef* for the Mishkan [i.e. items which could not be used directly, but had to be sold, and then with that money obtained they would purchase the gold, silver, etc., needed for the Mishkan]?
- 2) Is it permissible to fashion a seven-branched Menorah out of wood?
- 3) Where did the *Bri'ach Hatichon* [the middle crossbar] in the Mishkan come from?
- 4) Concerning eating in a Shul or a Beis Midrash, where is the Halacha more lenient?
- 5) Can powdered gold be used for *Kisui Hadam*?
- 6) Where was *Akeidas Yitzchok* alluded to in the Mishkan?
- 7) The wood used for the Mishkan - *Atzei Shittim* - was a type of *Erez* (cedar) tree. How many types of *Arazim* are there?
- 8) How was the *Malach Gavriel* involved with the building of the Mishkan?
- 9) If the Beis Hamikdash would be built at night, would it be kosher?
- 10) If there are no Luchos, is it necessary to build an Aron?
- 11) Which items were placed in front of the Aron in the Beis Hamikdash?
- 12) Was the obligation to place a container of Mon in front

of the Aron a Mitzvah that pertained to future generations [or only for the Dor Hamidbar]?

- 13) Was it permissible to fix the *Keilim* of the Mishkan if they broke?

ANSWERS

- 1) The Sefornu (Shmos 25:3) writes that it was not permissible to donate *Shoveh Kesef* to the Mishkan.
- 2) There is an argument concerning whether it is permissible to make a seven-branched Menorah out of wood (see Avodo Zoro 43a). The Rambam (Hil. Beis Habechira 7:10) says that it is permissible.
- 3) According to the Targum Yonoson, (Shmos 26:28), the *Bri'ach Hatichon* came from the *Aishel* that Avrohom had planted (see Bereishis 21:33). The Ba'al Haturim (25:5) says that it came from Yaakov's staff.
- 4) The Halacha concerning eating in a Beis Midrash is more lenient than a Shul (see Orach Chaim 151:1).
- 5) Powdered gold may be used for *Kisui Hadam* (see Yoreh Deah 28:23).
- 6) The hides of the *Eilim Me'adamim* alluded to the *Ayil* (ram) in *Akeidas Yitzchok* (Midrash Agada, cited in Torah Sheleima, Shmos 25, #53).
- 7) 24 (Tanchuma Yoshon 9).
- 8) Gavriel showed Moshe the structure of the Mishkan and its vessels (Ba'al Haturim 25:9. Also see Menachos 29a).
- 9) According to the Minchas Chinuch (95:5), it is only *Lechat'chila* that the Beis Hamikdash be built during the day; it is valid *Bedi'avad* even if it was built at

night. [Others question this from a Yerushalmi (Yoma 1:1)].

- 10) No (Minchas Chinuch 95:9).
- 11) The Rambam (Hil. Beis Habechira 4:1) writes that the *Tzintzenes Hamon* and the staff of Aharon were placed in front of the Aron. The Gemora (Baba Basra 14a) also mentions the box that the Plishtim sent with a gift to Bnei Yisroel.
- 12) No (Rambam, Sefer Hamitzvos, Shores 12). Also, see Minchas Chinuch (95:14).
- 13) If they were still usable, it was permissible to fix them (Mishna L'melech, Hil. Klei Hamikdash 1:14).

NOW AVAILABLE

The sefer *נר מתתיהו* is available for purchase:

- in seforim stores
- via shipping by emailing torahlodaas@gmail.com
- by picking up in Monsey, Queens, or Lakewood. Please be in touch via email.

The sefer *מצא טוב* on *שמחות* and the set of Torah Lodaas volumes 1-5 are available for purchase. Email to purchase.

Due to many practical considerations, Torah Lodaas is only available through e-mail. Anyone who wishes to dedicate an issue or receive Torah Lodaas is asked to send his name and e-mail address to: TorahLodaas@gmail.com

The material for this issue has been reprinted from previous years